

Konferencia a családon belüli erőszak ellen

Az E.SZ.T.E.R. Alapítványt (Alapítvány az Erőszakos Szexuális Támadást Elszenvedettek Rehabilitációjára) 1991-ben hozták létre. Az Alapítvány célja: az erőszakos szexuális bűncselekmények áldozatainak pszichoterápiás kezelése, szociális segítése, jogvédelmük előmozdítása, az ilyen irányú bűnmegelőzés és bűnüldözés támogatása. Az Alapítvány létrehozása óta elsődleges cél volt egy olyan központ felállítása, amely lélektani segítséget nyújt az áldozatok számára, és emellett szervezi és koordinálja az egyéb (jogi, szociális, oktatási, stb.) tevékenységet is. 1994 második felében kezdődött meg az ESZTER Ambulancia működtetése.

Az ESZTER Alapítvány egy évvel ezelőtt indított kampányt a családon belüli erőszak ellen. Ennek szerves részei az egymásra épülő képzések, programok, konferenciák, az úgynevezett csendes és hangos kampányok. Céljük, hogy a nyilvánosság egyre szélesebb körben szerezzen tudomást az egyes családokban történt agresszív cselekedetekről, illetve elősegítse a hasonló esetek megelőzését. A kampány keretében szeptember 30-án és október 1-jén országos szakmaközi konferenciára került sor Budapesten. Az alábbi összeállítás konferencia gazdag anyagába nyújt betekintést.

Áttörni a hallgatás falát

Mint Lévai Katalin esélyegyenlőségért felelős tárca nélküli miniszter beszédében hangsúlyozta: sokan és sokféleképpen vélekednek a családon belüli erőszakról, ám ez önmagában még kevés ahhoz, hogy áttörjék a hallgatás falát, mely a magánszférában az egyes erőszakos cselekményeket eltakarja a közösség és a társadalom előtt. Ez továbbra is olyan kérdés a mai magyar társadalomban, amiről nem szívesen beszélnek az emberek. Sem az elkövetők, sem az áldozatok, sem azok, akiknek tudomása van a környezetében előforduló családban végbement erőszakos tettekről. Ez a téma továbbra is tabu, ám ezen változtatni kell.

A családon belüli erőszak további terjedése ellen lépéseket kell tenni, ám ehhez nélkülözhetetlen a kormányzat és a civil szervezetek összefogása. Ez nem tekinthető magánügynek többé, a gyengébb fél védelme érdekében igenis be kell avatkoznia a községnek. Az előadó rámutatott arra, hogy a családon belüli erőszak egyszerre jelent hatalmi, anyagi és érzelmi függőséget, további sajátossága, hogy folyamatosan zajlik, tehát nincs se kezdete, se végpontja. Elsősorban a nők és a gyerekek az áldozatai az erőszak eme legaljasabb formájának.

Lévai Katalin szerint ahhoz, hogy ezen a területen kedvező átalakulás menjen végbe, elsősorban a képzés, a fejlesztés és a kampány területén vár komoly feladat az Esélyegyenlőségi Minisztériumra, amely természetesen csak más minisztériumokkal és a civil szervezetekkel együttműködve tud hatékony lenni. A közelmúltban az Oktatási

Minisztériummal közösen szakértői munkát indítottak el a témakört áttekintő tananyag kidolgozására, hogy a fiatalok az iskolában sajátíthassák el az erőszak elleni védelem módszereit. Másik céljuk az, hogy a felsőoktatási intézményekben minél több helyen induljon szociális munkás képzés. Szeretnék elérni, hogy a polgármesteri hivatalok mindenütt szociális térképet készítsenek a veszélyeztetett családokról, és felkészült munkatársaik révén a segítőkészség szándékával avatkozzanak be a magánéleti hadviselésbe.

Dr. Bárándy Péter igazságügyi-miniszter elmondta, hogy nem köthető kizárólagosan egyik vagy másik nemhez a családon belüli erőszak. Számos olyan eset van, amikor az áldozatok férfiak. Mint jogász szükségesnek érzi, hogy a családon belüli erőszakkal összefüggésben újra tisztázzák a család, az erőszak, és a bántalmazás fogalmát. Mivel az agresszióknak ez típusa zárt körben lép fel, a beavatkozás csakis különleges módszerekkel mehet végbe. Noha magánügyekről van szó, bizony a közösségnek és a társadalomnak nem szabad szemet hunynia e kegyetlen tettek felett.

Kifejtette, hogy a családon belüli erőszak elleni küzdelemben különösen fontosnak tartja a megelőzésen túl az áldozatvédelmet, valamint az elkövető kezelését, és esetleges büntetését. Külön felhívta a figyelmet arra, hogy önmagában a büntetés nem képes megoldani ezt a problémát: a családon belüli erőszak által kiváltott krízisnek a társadalom bűnmegelőzési koncepciójának részévé kell válnia.

Családba nem üt a mennykő?

Herczog Mária szociológus, az Országos Kriminológiai Intézet munkatársa előadásában kitért arra, hogy nem halogatható tovább a közvélemény érdeklődésének felkeltése a családon belüli erőszak iránt. Ezt az elmúlt egy-másfél évben történt megrendítő esetek megerősítik. Példának okáért: a nevelőapját lelövő lány, az udvarló által megölt fiatal lány, a feleségét és három gyermekét meggyilkoló tanár, az apját lelövő kisfiú, a társai által bántalmazott intézeti fiú, a nevelőapa által agyonvert négy éves gyerek, és sok ismeretlen bűneset. A hasonló tragikus események elérték azt a kritikus szintet, amikor már konkrét cselekedetekre van szükség. A családon belül történt erőszak minden esetben reakciót váltott ki a médiából, és a civil szervezetekből. Megkezdődtek az aláírásgyűjtések, a tiltakozások, megindult ugyanakkor a képzések, a konferenciák szervezése és a kiadványok szerkesztése.

A kormányzat részéről is megindult valamilyen válasz megfogalmazása a tragikus eseményekre, mindenekelőtt annak meghatározása, hogy kihez is tartozzanak a hasonló ügyek, ki szólaljon meg, hogyan foglaljon állást e tekintetben. Kissé érthetetlen, hogy csak késve vagy egyáltalán nem került sor szakmai állásfoglalásokra, a szervezetek felelősségvállalására, a változtatás igényének kinyilatkoztatására. Ugyanakkor Eörsi Mátyas és Vadai Ágnes országgyűlési képviselők előterjesztése alapján megszületett a 45/2003 (IV.16) számú OGY határozat a családon belüli erőszak megelőzéséről és a hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kidolgozásáról.

Az előadó ismertette a témakörrel kapcsolatban létező nemzetközi kötelezettségeket, amelyek a következők:

- ENSZ Gyermekjogi Egyezségokmány 1989, 1991, 1993
- UNICEF jelentések a gyermekek helyzetéről
- CEDAW egyezmény és jelentés
- az Európa Tanács miniszteri értekezlete által elfogadott ajánlások a gyerekek bántalmazásáról, kizsákmányolásáról és a családon belüli erőszakról, konfliktuskezelésről

Herczog Mária elmondta, hogy Magyarországon megtörtént a GYISM (Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium) kezdeményezése a tárcaközi együttműködésre és kampányra. A Munkaügyi Minisztérium – korábban Szociális és Családügyi Minisztérium – is megtette a szükséges előkészületeket a nők és gyerekek elleni erőszak megelőzéséhez és kezeléséhez. Az ORFK intézkedési tervet dolgozott ki a rendőrök számára a családon belüli erőszakkal kapcsolatos teendőkről. A NEFI (Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet) módszertani levelet írt a gyermekorvosok, védőnők és szociális munkások részére a gyermekbántalmazás felismeréséről és kezeléséről. Az ESZCSM (Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium) megkezdte a gyerekek elleni erőszakkal kapcsolatos teendők feltárását a Nemzeti Akció Terv részére. Az Igazságügyi Minisztérium kezdeményezte a szakma- és tárcaközi megbeszéléseket a jogszabály előkészítése céljából.

Az előadó ugyanakkor rámutatott, hogy továbbra is hiányzik az átfogó szakmai és szakmaközi vita és megegyezés a definíciókról, megközelítési módokról, a kompetenciáról, a szakmai és szakmaközi elhatárolásokról, a közös területekről, az együttműködésről, a rövid-, közép-, és hosszú távú teendőkről, az érintettek bevonásának lehetőségeiről és formáiról, a szükséges és lehetséges, sikerrel kecsegtető megelőzési, felderítési, beavatkozási módszerekről, a szükséges képzésről, intézményekről, szolgáltatásokról.

A büntetés önmagában nem szüntetheti meg az agressziót

Szöllősi Gábor jogász, szociálpolitikus elmondta, hogy a családon belüli erőszak okai teljes biztonsággal meghatározhatatlanok. Csak az okozat ismert többé-kevésbé, az ok sokkal inkább szerzteágazó lehet, mint hinnénk. Külön kitért arra, hogy a nemzetközi gyakorlat különbséget tesz a nők bántalmazása és a gyerekek sérelmére elkövetett bántalmazás között. Látszólag mindkét cselekedet háttérben az agresszió áll. Ám az agresszió nem írható ki, hiszen ez az önvédelemhez és a túléléshez kapcsolódik. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne kellene küzdeni az agresszió bizonyos megnyilvánulásai ellen. Még nincs eldöntve véglegesen az a kérdés, hogy hogyan viszonyuljon az agresszió különböző formáihoz a rendőr, a bíró, az ügyész? Mi az, ami még megengedhető, és mikor kell a legszigorúbb eszközökkel beavatkozni? Nem kizárt, hogy a rendkívül súlyos következményekkel járó bűncselekmények mellett, kevésbé súlyosnak tartott cselekmények is bekerülnek azon esetek közé, amikor valamilyen módon beavatkozásra kell sort keríteni. Továbbra sincs meghatározva, hogyan értelmezhető a családon belüli erőszak az egyén, a család és a társadalom szintjén. Megerősítette, hogy a jelenség megoldása önmagában a vétkes meglelésétől és megbüntetésétől nem várható.

Dénes Vera bírónő olyan esetekről is szólt, amikor a magánszférában történt bűncselekmény az elhúzódó tárgyalások során látszólag rendeződött. Ilyenkor általában a bántalmazott lelki vagy anyagi kiszolgáltatottságát felismerve visszakozott, előfordult, hogy valóban rendbe jött a kapcsolat, ám az ügyész a megbocsátás miatt nem ejtette a vádat. Tudomásuk van olyan esetekről is, amikor a megbocsátás oka a megfélemlítés. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a családon belüli erőszak bizonyítása nagyon sok nehézségbe ütközik, és sajnos a dráma tényleges helyszínétől távolodva egyre kevesebb az értékelhető tény és információ. A szomszédok, a hozzátartozók, a barátok nem szívesen működnek közre ezekben az ügyekben. Különösen fájóvá válhat az eljárás azon része, amikor a gyerekek kell megszólalnia, de ma már van lehetőség arra, hogy a kis-korút a bíró külön hallgassa meg, mialatt a vádló és a vádlott nincs a tárgyalóteremben.

Az előadó közlése szerint a családon belül elkövetett erőszak aránya 75%-ban a nők terhére történik, 25%-ban a férfiak a sértettek. Az elkövetők többsége nyolc általános iskolai osztályt végzett, vagy még annyit se. Sok közöttük a lecsúszott egzisztencia (alkoholista, hajléktalan, munkanélküli stb.). A bírónő külön nyomatékosította, hogy nem bűnözőkről van szó, hanem többnyire első bűntényesekről.

B. L.